

Riikka Rossi käsittelee naturalistisessa kirjallisuudessa esiintyvää nostalgiaa. Naturalistinen tunteenkuvauksen on romantiikan aikakauden yllymaallista paatosta arkisempaa. Unelmat onnesta ja rakkaudesta ovat kaipausta harmaata arkea parempaan maailmaan, mutta myös keinoja käsitellä nykyhetken ongelmia ja sopeutua niihin. Kirjallisuuden historiassa nostalgian asema näyttäisi vaihtelevan muun maailmanmenon mukana. Kun vallalla on intomielinen edistysuskonto, nostalginen hahottelu on tuomittavaa. Kun luottamus kehityksen kaikkivoipaisuuteen horjuu, kirjailijat antavat äänen ehkä sittenkin onnellisemmalle menneisyydelle. Rossin ja Seudun toimittamaa kirjaa kokonaisuutena tarkastellen on kuitenkin vaikea erottaa, milloin artikkeleissa puhutaan varsinaisesti nostalgista ja milloin kaukokaipuusta jotakin sellaista kohtaan, jota kaipaaja ei ole koskaan itse kokenut. Nykypäivän urbaanilla suomalaisella ei välttämättä ole suloisien luonnon, vastalypsetyn maidon ja mansikkamaan muistoja edes mummolasta. Jos lapsuus on ollut ahdistava, tuskin edes aika kykenee kul-

taamaan sellaisia muistoja. Silloin ainoa mahdollisuus on kaukokaipu, ehkä tieteiskirjallisuuden kuvaukset jännittävästä tulevaisuudesta pakotienä arjesta – tai sitten paluu kaukaiseen menneisyyteen, jossa elämän ongelmat saattoi ratkaista muutamalla miekaniskulla.

Artikkelissa ”Minä ikävöin maahan, jota ei ole” Silja Vuorikuru kuvailee hyvin mielenkiintoisesti Aino Kallaksen novellissa Lasnamäen valkea laiva esiintyvää kaukokaipuuta, utopistista pyrkimystä konkreettisesti saavuttaa eräs kuviteltu ihmema. Tuo uskonnollinen utopismi paljastaa kuvitelmiin sisältyvän yhteiskuntakriittisen voiman, mutta toisaalta myös kritiikin toivottomuuden: kehnoja elinoloja ei ole mahdollista muuttaa realistisessa ympäristössä vaan jossakin muualla, toisessa ja autuaammassa ajassa ja paikassa. Mutta joskus siirtyminen onnistuu, ainakin yhden ihmisen pieneen ihmemaahan: Katja Seutu käsittelee Antti Hyryn Aitta-romaanin nostalgiaa artikkelissa ”Lintu on huoneen löytänyt, pääskynen pesän”. Romaanin mieshahmo on kuin moni vanhuutta kohti kallistuva suo-

malainen, jota kiinnostavat vanhat esineet ja rakennukset konkreettisine muistoina ja portteina entiseen. Katja Seudun sanoin epävarmuuden tila on se tila, josta käsin ihminen viime kädessä toimii ja ajattelee. Jos epävarman nykyisyyden ja vielä hämmäntävän tulevaisuuden sijasta kääntyykin katsomaan menneeseen, kaikki siellä on jo tapahtunut, lukittua ja varmaa.

Nostalgia on nimensä mukaisesti kirjoituksia kaipuusta, ikävästä ja muistista. Sellaisena se ei ole keveää luettavaa. Turistityyppinen, koditon ja levoton taiteilija voi kaukokaipuussaan pelkällä katseella valloittaa ja hylätä aikoja ja paikkoja, itsekin tietoisena pinnallisuudestaan. Toisaalta kotikaupunkinsa sodassa menettäneelle kirjailijalle kuniitkin muistot pitävät sisällään kaipauksen painavia, melankolisia tunteita. Parhaiten kirjan teemaa pystyy sulattelemaan, kun lukee vähän kerrallaan, hitaasti ja kiirehtimättä kuin katsoisi salaa omaan menneisyyteensä. Katsoisi sillä tavalla varovasti, että ne omat mustat muistot eivät herää.

Kiva olla suomalainen

SEPPO HELMINEN

Suomalaisuus on hakusessa sekä identiteettinä että maakuvana. Ne ovat muuten eri asioita. Suomi-kuvaa alettiin rakentaa autonomian ajalla. Sitä rakennettiin korkeakulttuurilla. Niin kuin nytkin, vaikka arkikäytäntönä se on maan rahvaalle marginaa-

lia. Virallinen Suomi-kuva kysyy, mitä muut meistä ajattelevat tai mitä heidän halutaan ajattelevan. Aito vai konstruoitu?

Tarvitaan ainakin sitä, että maa on poliittisesti olemassa ja kaupallisesti iskukykyinen: design ja matkailu. Tulisiko tänne

Timo Partonen
Oonhan suomalainen.
Mistä sisukkaat synkkämielet on tehty.
Hämeenlinna: Kirjapaja,
2007
120 s.

sijoittajia, kun kotimainen pääoma on matkoilla ulkomaanimisissä paikoissa. Kaikki olisi muuten hyvin, mutta tuo kansa. Kaurismäki menee Keski-Euroopassa päähän kuin häkä, mutta sivistyneistön kehissä se on pelkkää miinusta. Mutta niinhän se on ollut maailman sivu. Ensimmäinen tuli Aleksis Kivi ja sitten Väinö Linna.

Ei suomalaisuutta pelkää ruotsalaisuuden ja venäläisyyden kieltämisen kautta rakennettu. Suomi-kuva on komea itseruoskinnan historiaa. Poseerataan ulkomaiselle silmälle. Suomi tuhansien puhtaiden järvien maana, jossa vesiensuojelun on alle eurooppalaisen keskiarvon. Miehinen Suomi-kuva. Aitous, jossa me emme hymyile, vaan huudamme.

Oli keksittävä maabrändi-ryhmä, jossa ei ole kouluampumisia, eukonkantoa, saappaanheittoa tai kusiaispesässä istumista. Maamme ehkä tunnetuin korkeakulttuurikko Esa-Pekka Salonen kieltäytyi kunnian, joka minunkin mielestäni on enemmän kuin kyseenalainen.

Mitä helkkaria se suomalaisuus sitten on? Ominta on se, mitä pidämme itsestään selvytenä, vaikka sekin saattaa olla alkuperältään lainaa. Näihin seikkoihin purettu psykiatri Timo Partonen mainiossa kirjassaan ”Oonhan suomalainen”. Nimi on Raul Reimanin sanoittamasta italialaisesta laulusta, jota pidetään mitä suomalaisimpana.

Me juomme maailmassa eniten kahvia, mutta emme kiinnitä huomiota sen laatuun. Emme muiden Pohjoismaiden tapaan välitä teestä, ja kaakao on jäänyt lasten juomaksi. Mutta ruisleipä on suomalainen. Ruis tulee toimeen ravinteiltaan köyhissä ja ilmastoltaan karuissa oloissa. Toi-

seksi sen valmistaminen hapatamalla vaatii pitkän ajan, joten sen tekemiseen ei vaadittu aikaa. Sillä välin saattoi tehdä muuta puhdettua. Ja mikä tärkeintä, sen sisältämästä energiasta pohjoisen kylmässä rasittuneelle elimistölle pamahti komea määrä imeytyviä hiilihydraatteja.

Tätä puolta Partonen tuo oivallisesti esiin muussakin tarkastelussaan. Ja se kai lienee sitä ominta suomalaisuutta. Esille otetaan suomalainen jauhomakkara ja salmiakki. Humalahakuisesta juomisestamme Partonen kirjoittaa, kuten tuhannet muutkin, puhtaan alkoholin määräästä. Meistä kukaan ei juo puhdasta alkoholia. Lapseni yo-juhliissa otan kuohuviiniä, talkoissa naapurin tekemää pontikkaa, kaverini kanssa saattaa mennä pari ryyppyä Koskenkorvaa, kuppilas saatan parannella maailmaa laihan oluen kanssa.

Partosen mukaan emme hallitse sosiaalisia tilanteita. Podemme kahvikuppineurooseja. Eikä syynä varmaankaan ole se, että tv-ohjelmamme eivät ole dubattuja, vaan tekstitettyjä, josta ratkaisusta voimme osin kiittää lukemistemme taitoa ja tapaa. Ja vaikka suomalainen kiroilee niin perkeleesti, niin se ei ole suunnattu kenellekään. Myös venäläiset, skotit tai irlantilaiset kiroilevat. Kiroisanoilla ilmaistaan tunteita ilman, että kiroileva paljastaa itsestään liikaa:

”Suomalainen ei kuitenkaan kiroilullaan hyökkää toista vastaan toisin kuin esimerkiksi eteläeurooppalaiset, joilla kiroilu on suoraan toista solvaavaa tai puhuttelevaa ja siksi myös yhteydenoton tai yhteydenpidon hakeamista.”

Suomalainen on pottuuntuesaankin yksin. Suomalainen kiroilu on jonkinlaista jutustelun

korvaamista, katseen välttämistä.

Partonen hyödyntää komeasti Eino Leinin Lapin kesä -runoa puhuessaan suomalaisesta masennuksesta. Masennustila on Suomessa yleinen, mutta maanis-depressiivinen sairaus huomattavasti harvinaisempi kuin länsimaissa yleensä. Suomalainen siis sietää masennusta. Laulaa musiikkinsa mollissa ja on sitä kautta ”onnellinen”. Se lienee meille ominta niin kuin idästä tuotu saunakulttuurikin, joka on kuva eräänlaisesta arki-rahvaan demokratiasta. Lauteilla ovat kaikki taitoineen, tietoineen ja mielipiteineen tasavertaisia. Ainakin löylyn verran. Saunassa on synnytty ja siellä on pesty kuolleet. Siellä emme koe Ruotsin suhteen pikkuvelikompleksia.

Me muistamme, kuka ei antanut meille pisteitä euroviisuissa. Siinä on jotain samaa kuin meidän muinaistaruissamme:

”...muinaistarut eivät kerro mitään elämän rasituksista virvoittavasta leposijasta. Siten suomalainen ei ole saanut eläessään lohtua siitä, että kuoltuaan hän saisi vihdoin lepoa ja huvia.”

Kelteillä on putarhamainen Avalon ja muinaisnorjalaisilla Valhalla, jonne kuolleet soturit pääsivät nautiskelemaan päivittäisistä pidoista.

”Suomalaisilla oli Tuonela eli Manala. Se on kuolleiden hämärä ja kalsea asunto tuonpuoleisessa.”

Suomalainen polte on alakuuloa. Se riittää. Vain heinäkuussa me emme ole suomalaisia. Me olemme lomalla, myös itsestämme. Partonen on kirjoittanut silmiä avaavan kirjan itsestään selvyyksistä. On kiva olla suomalainen. Och samma på svenska.